

STUDIJA I PREPORUKE

„ULOGA MLADIH U BORBI PROTIV TERORIZMA I NASILNOG EKSTREMIZMA NA ZAPADNOM BALKANU“

Pregled preporuka:

- Razlikovati pojmove ekstremizma i terorizma. Većina ljudi koji imaju radikalne i ekstremističke ideje koje se protive opštem društvenom uređenju i sitemu vrijednosti ne vrše akte nasilja i terorizma; oni mogu biti radikalizovani, ali nisu nužno teroristi.
- Raditi na uklanjanju temeljnih uzroka terorizma koje treba riješiti uzimajući u obzir psiho-socijalne faktore, političke faktore, kulturološke, ideološke i vjerske faktore, zato što su se samo antiterorističke operacije pokazale nedovoljnim.
- Usvojiti integrisan i višedimenzionalan pristup u sprečavanju nasilnog ekstremizma kroz uključivanje cjelokupnog društva, podsticanje obrazovanja u ovoj oblasti, podizanjem svijesti o prisustvu ovog problema i spremnosti da se protiv istog bori.
- Unaprijediti suzbijanje ekstremističkih poruka u društvenim medijima i promovisati medijsku pismenost.
- Ojačati umjerene glasove među vjerskim zajednicama i poboljšati opšte razumijevanje i znanje da nasilni ekstremizam predstavlja globalni problem i da ga ne bi trebao povezivati samo sa jednom religijom ili grupom ljudi.
- Unaprijediti korištenje prilagođenog pristupa kroz radionice, treninge i konferencije koje naglašavaju i unapređuju ulogu i znanje mladih da prepoznaju rane pokazatelje radikalizacije i znaju kako ih spriječiti.

Analiza situacije

Ova studija je rezultat radionice pod nazivom “Uloga mladih u borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu” čiji su fokus sljedeća pitanja: razumijevanje pokretača koji navode mlade ljude da se pridruže ekstremističkim organizacijama, podsticaji koji ih tjeraju da idu na strana ratišta, uticaj koji društvene mreže imaju u procesu regrutovanja mladih i drugi mehanizmi kroz koje se omladina regrutuje. Cilj ove radionice bilo je hvatanje u koštac sa problemom, kroz traženje rješenja, obučavanjem mladih ljudi da prepoznaju rane pokazatelje radikalizacije i načine za njihovo preispitivanje, informisanje i podizanje svijesti mladih ljudi o opasnostima ovog fenomena, sa posebnim fokusom na Crnu Goru i Zapadni Balkan.

Blagovremeno informisanje mladih ljudi i razvijanje alternativnih narativa su jedni od najdjelotvornijih oblika prevencije.

Mobilizacija stranih boraca u redove džihadista koja se dogodila kao rezultat sukoba u Siriji i Iraku je bez presedana. Prema podacima Ujedinjenih Nacija, do 40.000 stranaca iz skoro 100 zemalja je učestvovalo u ratu. Iako veliki broj boraca u Siriji, Iraku i Ukrajini potiče sa Zapadnog Balkana (prema istraživanju koje je sproveo Američki think-tank *The Soufan Center*)¹, situacija nije privukla puno pažnje na Balkanu.

Pored toga, zemlje Zapadnog Balkana se bore sa korupcijom,

nepotizmom, visokom stopom nezaposlenosti, ekonomskim poteškoćama i disfunkcionalnom javnom upravom od početka 90-tih. Ovi faktori snažno utiču na građane. Stoga, nije iznenađujuće da radikalizovani pojedinci tokom prethodnih godina (uključujući i one koji su postali strani borci) dolaze uglavnom sa geografskih, društvenih i ekonomskih margina. Teroristi su formulisali strukturisane i promišljene strategije da bi radikalizovali i regrutovali mlade ljude za vršenje nasilja. Mlade koji su isključeni iz procesa donošenja odluka, i nalaze se u godinama u kojima tek formiraju svoje identitete, stoga predstavljaju lakše mete za regrutovanje od ostalih.

Rastući potencijal mladih za učešće u terorizmu je razorni efekat proizveden nizom različitih uzroka.

Radikalizacija je proces usvajanja ekstremnih vjerskih i političkih uvjerenja, kao i nasilja u cilju sprovođenja ideja, u kontekstu borbe protiv nepravde nanese od strane društva ili države.

Omladina je najranjivija kada je u pitanju nasilna radikalizacija. Stoga je neophodno razumjeti šta je to što motiviše mlade ljude da se pridruže ekstremističkim ili terorističkim organizacijama ili da čak odu na strana ratišta.

Temeljni uzroci terorizma i nasilnog ekstremizma su izuzetno kompleksni i višedimenzionalni. Pokretači radikalizacije mladih su više

Canada

Ova konferencija je održana uz podršku Ambasade Kanade kroz Kandaski Fond za lokalne inicijative (CFLI). Izraženi stavovi u ovom dokumentu ne odražavaju ni na koji način stavove Ambasade Kanade.

¹ <http://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf>

psihosocijalni uzroci nego želja za primjenom nasilja ili želja za umiješanošću u kriminal. Važno je razumijeti da su mladi ljudi tokom perioda adolescencije i nedugo nakon istog, u potrazi sa svojim kolektivnim i individualnim identitetom, što ih čini podložnim regrutovanju. Oni eksperimentišu sa svojim identitetom, grupnim odnosima, političkim ideologijama i njihovim mjestom u svijetu.

Pored psihosocijalnih faktora, postoje i drugi faktori koji mogu biti ključni za uključivanje u process radikalizacije kao što su politički faktori, kulturološki, ideološki i vjerski faktori, dok je glavni motiv za radikalizaciju nezadovoljstvo.

Političko nezadovoljstvo vezano je za nezadovoljstvo političkim sistemom i odbacivanje istog, koje je često praćeno osjećajem nesigurnosti

i depresije. Kada je u pitanju kriza kulturološkog identiteta, pojedinac se osjeća odbačenim i neadekvatnim za društvo. Ideološki i vjerski faktori uključuju svetu istorijsku misiju i vjerovanje u apokaliptično proročanstvo.

Bilo koja vrsta gore navedenih ranjivosti pojedinca, pogoduje regrutima koji znaju kako da zadovolje potrebu za socijalnom pripadnošću kroz različite društvene grupe koje su lako dostupne mladim ljudima koji se osjećaju 'izgubljeni u svijetu'. Ovakva udruživanja su često prvi korak ka procesu radikalizacije, iako mladi toga nisu svjesni i zato se njima može lako manipulirati.

Zajedničke karakteristike koje povezuju radikalizovane pojedince uključuju: vezu sa dijasporom, kriminalnu prošlost, psihosocijalne probleme i probleme sa mentalnim zdravljem.

Sa druge strane, deradikalizacija je zahtjevan process koji se odnosi na promjenu uvjerenja i odbacivanje ekstremističkih i nasilnih

ideologija. To je process čiji je cilj usvajanje umjerenih i nenasilnih gledišta, prestanak primjene nasilja i odlazak iz radikalne grupe. Drugim riječima, to je proces koji teži da promijeni nečije ponašanje.

Razumjeti šta je okidač za usvajanje ekstremističke ideologije može biti od suštinske važnosti za proces deradikalizacije, što znači da se ovaj process treba pozabaviti problemom počevši od i razumijevajući njegov početak.

Budući da je deradikalizacija individualni proces, ne postoje garancije da će biti uspješan u suočavanju sa radikalizacijom u svakom od slučajeva. Iako može funkcionisati kod nekih pojedinaca, na isti način može izazvati suprotan efekat kod drugih.

Važno je napomenuti da ne postoji univerzalni profil teroriste.

Terorizam je rezultat procesa radikalizacije koji se odvija postepeno i koji se može desiti bilo kojoj „normalnoj osobi“, i obično obuhvata dva koraka: osjećaj nepravde i ideologiju. Terorizam je politički motivisan termin. Neko je za jednog čovjeka terorista, a za drugog borac za slobodu. Svaku osobu može privući određena ideja, ukoliko se manipuliše njenim emocijama. Bez obzira na nivo obrazovanja, starosnu dob ili imovinski status, svaka osoba može pasti pod uticaj radikalizacije, time čineći terorizam i nasilni ekstremizam problemima svjetskih razmjera koji se ne smiju isključivo povezivati kako ni sa određenom religijom tako ni sa bilo kojom grupom. Jedno od najznačajnijih pitanja jeste radikalizacija mladih ljudi, odnosno fenomen odlaska mladih ljudi sa Balkana u ISIS. Ali još veći problem predstavlja povratak ovih ljudi u svoje zemlje, u čijem je kontekstu bitan kontinuitet preventivnih i represivnih aktivnosti, u cilju držanja „povratnika“ pod stalnim nadzorom.

Kada su u pitanju zemlje Zapadnog Balkana, na tom prostoru i dalje postoje uticajne nacionalističke i ekstremističke grupe koje se zalažu

za ekstremističku ideologiju. Zakonodavni okvir i napredak vlasti je evidentan po pitanju prevencije i procesuiranja krivičnih djela koja su povezana sa ekstremizmom i terorizmom. Zemlje Zapadnog Balkana nose u sebi inicijativu i perspektivu, kao i konkretne predloge i impulse u pogledu sprječavanja terorističkih napada, ali u isto vrijeme, teže ka jačanju sopstvenih kapaciteta, kao i dobroj međunarodnoj i regionalnoj saradnji i prevazilaženju sukoba između nauke i religije. Region Zapadnog Balkana ima izrazito značajnu ulogu u borbi protiv terorizma, ne samo zbog ideologije i vjerske pripadnosti građana, već zato što je ovaj prostor već duži vremenski period poznat po visokoj stopi organizovanog kriminala i korupcije.

Nakon analize ova dva procesa, može se zaključiti: većina terorista nije mentalno oboljela, kao što se to obično smatra, već motiv koji ih navodi na terorizam leži mnogo dublje.

Vrlo važan aspekt, kada je u pitanju terorizam danas, predstavlja upotreba interneta i društvenih mreža u terorističke svrhe, što je fenomen koji se brzo razvija. Porast upotrebe internet olakšao je širenje

i komunikaciju između radikalnih grupa i trenutno predstavlja najmoćnije oružje terorističke propagande.

Na Balkanu, glavni fokus ovih grupa predstavlja vjerski ekstremizam i u sve većoj mjeri govor mržnje. Ono što čini ovaj region još ranjivijim jeste činjenica da se ljudi (naročito mladi) suočavaju sa visokom stopom nezaposlenosti, korupcijom, krhkim institucijama i političkom nestabilnošću. Praćeni osjećajem nesigurnosti i nezadovoljstva, oni bi mogli biti lake mete za prihvatanje ekstremističkih ideologija kroz ne-regulisano onlajn okruženje.

Ulogu interneta i društvenih mreža u procesima radikalizacije ne treba posmatrati izdvojeno već u kontekstu kako komunikacionih platformi tako i značajnih društvenih faktora kao što su politički, društveni, kulturološki, ekonomski i psihološki uzroci.

Kada govorimo o uzrocima učestvovanja mladih u terorističkim činovima, važno je pomenuti da vjera koja je bila značajan element u nekim od najvećih istrijskih sukoba, i koja se smatra uzrokom najnovijeg talasa terorizma, igra važnu ulogu.

Kada se postavi pitanje da li vjerske ideje i ideologija mogu uticati na pojavu radikalizma postoje dva moguća odgovora. Sa jedne strane, predstavnici vjerskih zajednica tvrde da je taj uticaj nepostojeći, i da se formiranjem sintagme 'islamski terorizam' u kojoj se akcenat stavlja na riječ 'islamski' jedan cio narod, u ovom slučaju muslimani, politički stigmatizuje od strane medija. Smatra se da se ovaj termin koristi u svrhu ostvarivanja specifičnih političkih ciljeva i interesa. Ovaj termin se dakle upotrebljava da bi se stvorio osjećaj nesigurnost i nestabilnosti kod članova islamske zajednice kao i želja da napuste

svoj identitet i pobjegnu. Drugim riječima, za one koji su na vlasti neophodno je stvoriti identitet koji je u skladu sa gore navedenim ciljevima. Dehumanizacija članova islamske zajednice je naročito istaknuta i mišljenje kojim se implicira da su svi teroristi muslimani je nažalost, široko prihvaćeno.

Budući da Kuran niti jedna druga sveta knjiga ne pozivaju na nasilje i ne postoji neslaganje između različitih vjerskih zajednica na Zapadnom Balkanu, može se zaključiti da razlog za radikalizam ne leži baš u religiji.

Sa druge strane, predstavnici bezbjednosnih službi vjeruju da vjerskim vođama nedostaje duha tolerancije, i da oni priklanjaju govoru mržnje i u maloj mjeri obraćaju pažnju na posledice koje isti može da izazove kod ljudi koji se čvrsto drže svojih uvjerenja i mogu otići u ekstrem. Prevencija vezana za djelatnosti civilnih društva, medije i bezbjednosne službe je od ključnog značaja u borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma.

Postoje male šanse da će se na Balkanu dogoditi teroristički napad velikih razmjera. Istina je da u današnje vrijeme ne postoji apsolutna bezbjednost na svijetu, ali sa aspekta prevencije izuzetno je bitno ukazati na ulogu vjerskih vođa, bezbjednosnih agencija i građanskog društva u potpunosti.

Pridaje se pažnja informacijama koje pružaju mediji, kao i postupanju medija prema ovim porukama i njihovom značaju. Bezbjednosne agencije trenutno posvećuju pažnju dešavanjima na društvenim mrežama koje često služe kao alat za podsticanje radikalizma i odlazak u ekstremizam. Granica slobode govora se često prekoračava uslijed uticaja medija, stoga se mora obratiti pažnja na mlade ljude koji nisu u stanju da prepoznaju pravo značenje ovakvih poruka.